

Rörelsehindrade ungdomars skolsituation

Önskemål och synpunkter från en elev- föräldraintervju vid Norrbackainstitutets skolor

Av docent Åke Lundberg, Stockholm

Inledning

Rörelsehindrade ungdomar bör i största möjliga utsträckning undervisas i vanliga skolor tillsammans med icke rörelsehindrade kamrater.

I vilken utsträckning detta kan ske, är föremål för debatt. Som ett bidrag till denna diskussion, lämnas nedan resultatet av en elev—föräldraintervju vid Norrbackainstitutets (NBI), högstadium, påbyggnadsundervisning samt gymnasium för Stockholmsregionens elever.

Metod

Samtliga elever och föräldrar har personligen intervjuats. Följande frågor diskuterades:

- 1 Tidigare undervisning i vanlig skola? I förekommande fall anledning till byte?
- 2 Under förutsättning att tekniska problem som trösklar, trappor, hissar, toaletter samt personlig assistens kunde elimineras, vilken typ av skola skulle då föredras (vanlig skola eller specialskola av typ NBI)?

Vanlig klass eller specialklass?

3 Bostad hemma eller på elevhem?

Elevernas motivation för avgivna alternativ.

Elevernas föräldrar intervjuades icke samtidigt med barnen. Frågor, som belyste familjens sociala förhållanden berördes.

Undersökningen har utförts under april och maj 1966.

Material

Elever

Av de 57 elever från Stockholmsregionen vid Norrbackainstitutets högstadium, påbyggnadsundervisning samt gymnasium, som tidigare redovisats (1) har 7 elever inte medtagits i intervjuundersökningen av följande skäl: 3 elever: vårdas på annat sjukhus (neuromuskulär sjukdom, cerebral pares samt reumatisk sjukdom). 3 elever: betydande kontaktsvårigheter p.g.a. psykiska störningar (Turners syndrom, hydrocefalus, psykisk insufficiens), 1 elev: utlänning med språksvårigheter samt bristande kännedom om svenska skolförhållanden (status post poliomyelitis).

Elevmaterialet redovisas i tabell 1.

Tabell 1: Elevmaterial

Skola	Antal elever		Ålder		Kön		Interna elev.		Hj.kl.elev.		Rullst .behov	
	n	%	Var. gräns	Median	Pojkar	%	n	%	n	%	n	%
Högstadium	25	50	14—21	16	11	44	16	64	6	24	11	44
Påbyggn.underv.	16	32	17—23	19	7	44	6	38	7	44	10	63
Gymnasium	9	18	17—23	19	3	33	7	78	—	—	5	56
Samtliga	50	100	14—23	17	21	42	29	58	13	32*	26	52

* Avser endast högst. + påbyggn. underv.

Tabell 2: Diagnosfördelning och rullstolsbehov

Diagnos	Diagnosfördelning				Rullstolsbehov			
	Högst.	Påbyggn. underv.	Gymnasium	Samtliga n %	Högst.	Påbyggn. underv.	Gymnasium	Samtliga n %
Cerebral pares	7	10	4	21 42	0	5	3	8 38
Neuromuskulär sjuk	5	3	2	10 20	5	3	2	10 100
Poliomyelit	5	0	2	7 14	4	0	0	4 57
Myelomeningocele (ryggmärgsbräck)	3	1	0	4 8	1	1	0	2 50
Olycksfall	1	0	0	1 2	0	0	0	0 —
Rheumatisk sjuk	1	0	0	1 2	0	0	0	0 —
Övriga sjukdomar	3	2	1	6 12	1	10	0	2 33
Samtliga	25	16	9	50 100	11	10	5	26 —

Intervjumaterialet skiljer sig till sin sammansättning inte nämnvärt från det tidigare redovisade primärmaterialet (1). Frekvensen hjälpklass-elever i högstadiet är dock mindre än i primärmaterialet p.g.a. selektion då 3 av de 7 elever som utslutits i intervjuundersökningen, uppvisade psykiska defekter.

Tabell 2 visar diagnosfördelning samt rullstolsbehov. Inga väsentliga skillnader mot primärmaterialet (1) kan påvisas.

Föräldrar

45 av de 50 elevernas föräldrar har intervjuats.

Föräldramaterialets sammansättning:

Båda föräldrarna	23	elever
Modern	14	„
Fadern	7	„
Annan målsman	1	„
S:a målsmän	45	„

Av de 5 elever, vars föräldrar inte kunde intervjuas, bor 4 utanför Stockholms län. Uppgifter om ålder och civilstatus hämtades då från elevjournalerna. I ett fall kunde föräldrakontakt ej erhållas.

Föräldrarnas ålder vid barnens födelse framgår av tabell 3.

Av de 50 elevernas föräldrar har uppgifter ej kunnat erhållas i ett fall, då båda föräldrarna är okända.

Tabell 3: Föräldrarnas ålder vid barnens födelse

Föräldrar	n	Ålder	
		Variationsgräns	Median
Fader	49	20—60	32
Moder	49	19—38	28

Föräldrarnas åldersskillnad är genomsnittligt 4 år. Någon skillnad föreligger inte mot de värden, som gäller för den svenska populationen (2).

Föräldrarnas aktuella civilstatus framgår av tabell 4.

Tabell 4: Föräldrarnas aktuella civilstatus

Civilstatus	n	%
Gifta	32	64
Skilda	10	20
Ena maken död	6	12
Ogifta	2	4
Samtliga	50	100

36 % av eleverna kommer från splittrade familjer. I Gustav Jonssons och Anna-Lisa Kälvestens material av 222 Stockholmspojkar (3) förekom irreguljära familjer i 24 %. NBI-materialet visar således en högre frekvens splittrade familjer, dock är den genomsnittliga åldern 12 år i Jonsson—Kälvestams material, under det att medianen i NBI-materialet är 17 år. Den funna skillnaden

kommer sannolikt att minska vid jämförelse med ett jämnårigt material, men är dock anmärkningsvärd.

Föräldramaterialets socialgruppsindelning redovisas icke p.g.a. avsaknad av strikta indelningsgrunder.

Resultat

Elevintervju

Elevernas önskemål om alternativ för skolform och bostad redovisas i tabell 5.

Tabell 5: Elevernas önskemål om skolform och bostad

Alternativ	n	%
1 Vanlig skola, vanlig klass, föräldrahem	14	28
2 Vanlig skola, specialklass, föräldrahem	5	10
3 Specialklass, föräldrahem	7	14
4 Vanlig skola, vanlig klass, elevhem	4	8
5 Vanlig skola, specialklass, elevhem	5	10
6 Specialskola, elevhem	14	28
7 Vet ej	1	2
Samtliga	50	100

Skolform

28 av eleverna — 57 %, önskar gå i någon form av vanlig skola, under det att 21 av eleverna — 43 %, önskar undervisning i specialskola (typ NBI).

Eleverna, som önskar gå i vanlig skola, anför som främsta skäl: Ökad kontakt med icke rörelsehindrade kamrater.

Vanliga skolan innebär värdefull träning för en kommande placering i det öppna arbetslivet.

Flera elever anser, att icke rörelsehindrade skolungdomar genom gemensam skolgång vänjes vid sina rörelsehindrade jämnåriga, så att de senare inte känner sig "uttittade" i den vanliga skolan.

De elever, som önskar undervisning i special-

skola för rörelsehindrade, är framför allt oroliga för att bli retade och knuffade av sina icke rörelsehindrade kamrater i den vanliga skolan.

Flera elever skulle dessutom känna sig generade, om de behövde besvara sina icke rörelsehindrade skolkamrater om hjälp, och föredrar av denna anledning att gå i specialskola. De flesta elever har där en gemensam situation, och därmed ofta gemensamma intressen och goda möjligheter till kamratkontakt i skola och under fritid.

Ibland säger sig eleverna hysa oro för att inte hinna med undervisningstakten i en vanlig skola.

Påfallande sällan diskuterar eleverna värdet av bättre möjligheter till behandling för sitt rörelsehinder eller fördelen av en mera tillrättalagd skolundervisning, praktiskt taget alltid rör sig diskussionen om samvaron med kamrater, vilket ju också ter sig naturligt i dessa åldrar.

Bostad

23 av de 49 eleverna (47%) väljer att bo på elevhem (internat), under det att de övriga (53 %), föredrar att bo i föräldrahemmet (externat).

Elever, som föredrar externat, värderar den större friheten och den lugnare miljön i föräldrahemmet.

Risken att bli isolerade hemma, utan tillräcklig kamratkontakt, betonas av de elever, som föredrar internatvistelse. De anser, att den goda kamratkontakten motiverar elevhemsvistelsen. I ett mindre antal fall anger eleverna sjukdom hos föräldrarna, trångboddhet eller transportsvårigheter som främsta skäl till att de bor på NBI:s elevhem.

Föräldraintervju

Skolform

Flera föräldrar ansåg, att deras barn inte skulle kunna klara undervisningstakten i den vanliga skolan.

Risken för trakasserier i den vanliga skolan påtalades.

Det goda kamratskapet bland de rörelsehindrade eleverna på NBI betonades.

Några föräldrar ansåg, att yngre barn retas mer än äldre och att därför integreringen borde gå lättare efter 15 års åldern. En del föräldrar tyckte

å andra sidan, att om rörelsehindrade skolbarn skall undervisas tillsammans med icke rörelsehindrade, detta bör ske redan från första början, så att de friska barnen tidigt vänjer sig vid sina rörelsehindrade kamrater.

En ofta framförd synpunkt på förhållandet mellan de rörelsehindrade eleverna och de icke rörelsehindrade var, att som mindre trivdes de bra tillsammans. Därefter särades dock intressena, då fritidssysselsättningar såsom dans, utevistelse med sport etc. oftare tog de icke rörelsehindrades tid i anspråk.

Bostad

De externa elevernas kamratisolering i hemmet, påpekades ofta av föräldrarna, som dock av andra skäl ansåg det riktigt att ha sina rörelsehindrade barn hemma under fritiden. Föräldrarna angav, att de friska kamraterna många gånger inte hade tålamod med sina rörelsehindrade jämnåriga.

Några föräldrar ansåg, att risk för överbeskydd förelåg i hemmet. Kamratgemenskapen på NBI hade en positiv fostrande betydelse. Andra föräldrar ansåg å andra sidan, att deras barn kunde bli bortskämda på NBI, varför de själva föredrog att ha hand om barnens uppfostran utanför skolan.

För den externa vistelsen talade en förbättrad kontakt med frisk ungdom, samt den ovan anförda synpunkten från eleverna, att förbereda den rörelsehindrade ungdomen för arbetslivet, genom att låta dem gå i vanlig skola under hela skoltiden.

Elever med tidigare erfarenhet av vanlig skola.

22 elever har tidigare gått i vanlig skola och där efter flyttat till NBI. 2 av dessa flyttade till NBI med anledning av sjukdomens debut, och har således icke erfarenhet av vanlig skola samtidigt med föreliggande rörelsehinder, varför detta material kommer att omfatta 20 elever. Huvudsakligt skäl för överflyttning till NBI i det enskilda fallet angavs vara:

Trakasserier	7
Transportproblem inom skolan	6
Transportproblem mellan skola och hem	4
För hög studietakt i den vanliga skolan	3
Summa	20

Diskussion

De synpunkter och erfarenheter från eleverna och deras föräldrar som ovan redovisats är av intresse i diskussionen rörande den ökande integrationen av rörelsehindrade elever i vanliga skolor. Intervjuerna belyser svårigheter som kan förväntas uppstå och manar till en ökad barn — och ungdomspsykiatrisk — psykologisk forskning inom detta område. 57 % av eleverna önskar gå i någon form av vanlig skola. Detta överensstämmer med resultaten från en tidigare undersökning vid NBI (4), då elevmaterialet och syftet med undersökningen dock var av delvis annan karaktär.

En viss uppsättning egenskaper hos eleverna, såsom ålder, kön, typ och grad av rörelsehinder, torde spela roll för vilket alternativ som väljes. Dessa tänkta samband kommer att studeras.

Sammanfattning

En elev- och föräldraintervju vid NBI har företagits för att belysa hur de rörelsehindrade skol eleverna ser på för- och nackdelarna med sin skolsituation. Elever, som önskar gå i vanlig skola, anför som främsta skäl en ökad kontakt med icke rörelsehindrade kamrater. Förberedelse inför inför tillvaron efter skolan betonas.

För undervisning vid specialskola för rörelsehindrade talar oro för trakasserier i den vanliga skolan, som upplevts av elever med erfarenhet därav. Gemensam situation och bättre kamratkontakt på specialskolan nämnes även.

Elever som föredrar externat, betonar friheten i hemmet samt ökade möjligheter till kontakt med kamraterna utanför NBI.

För internatet på elevhem talar rädsla för kamratisolering i hemmet.

Vikten av barn — och ungdomspsykiatrisk — psykologisk forskning inom detta område betonas.

Undersökningen har utförts med ekonomiskt bidrag från Folke Bernadotte-Stiftelsen för barn med cerebral pares.

Adress: Elevmedicinska avd., Norrbackainstitutet, Stockholm Va.

REFERENSER:

- 1 *Lundberg, Åke*: Rörelsehinder hos Stockholmsregionens skolelever vid Norrbackainstitutet. Socialmedicinsk tidskrift, 8: 378, 1966.
- 2 Statistisk årsbok 1965. Statistiska centralbyrån, Stockholm 1965.
- 3 *Jonsson, Gustav*, och *Kälvestam, Anna-Lisa*: 222 Stockholmspojkar. En socialpsykiatrisk undersökning av pojkar i skolåldern. Almqvist & Wiksell, Uppsala, 1964.
- 4 Mentalhygieniska kursen vid Socialhögskolan i Stockholm (under ledning av prof. G. Boalt och lektor H. Berglind): Handikappade ungdomars syn på internatsmiljön. Stockholm, 1965.

MADRASSER med garanti för KVALITÉ

ULVEX

skumgummimadrasser,
kuddar och plattor

VIDEX

polytermadrasser,
kuddar och plattor

Vid anbudsinfordran eller kompletteringsköp ring eller tillskriv oss — det lönar sig.

Kontakta vår herr Pelle Lindman.

ULVSUNDA GUMMIFABRIKS AB

BROMMA

08/26 25 60

ELITSTENOGRAFENS SKRIV- & BOKFÖRINGSBYRÅ AB

**RENSKRIVNING AV VETENSKAPLIGA
UPPSATSER, TABELLER, osv.**

ADRESSKRIVNING, DUPLICERING
ELEKTROSTENCILERING
FOTOKOPIERING
UTSKRIFT EFTER REX RECORDER OCH
BANDSPELARE

Tel. Skrivbyrån 21 67 01

Tel. Bokföringsbyrån 21 70 19